

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja syrjinnän seuranta

YK:n Agenda2030 ja sen sisältämät kestävän kehityksen tavoitteet linkittyvät monin tavoin syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyviin kysymyksiin. Tavoitteiden toteutumisen seurannassa onkin kehitettävä niin indikaattoreita kuin tietolähteitäkin, jotka tekevät vahvemmin näkyväksi syrjintätilanteen ja siinä tapahtuvat muutokset Suomessa.

Ketään ei jätetä jälkeen – syrjinnän vastainen periaate läpileikkaa Agenda2030:n

Kestävän kehityksen tavoitteiden periaatteena on, että kaikki ihmiset taustastaan riippumatta pidetään mukana kehityksessä. Periaatteen toteutuminen vaatii, että tavoitteiden seurannassa otetaan nykyistä paremmin huomioon eri väestöryhmien tilanne. Seurantatietoa on eriteltävä etenkin syrjinnän vaarassa olevien ryhmien osalta, kuten vammaisten henkilöiden, iäkkäiden ja eri vähemmistöjen suhteen.

YK:n huippukokous hyväksyi syyskuussa 2015 toimintaohjelman Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, joka sisältää 17 kestävän kehityksen tavoitetta ja 169 alatavoitetta. Tavoitteet ja alatavoitteet tulivat voimaan vuoden 2016 alussa, ja niiden on tarkoitus ohjata päätöksentekoa vuoteen 2030 asti. Hallituksilla on ensisijainen vastuu tavoitteiden toimeenpanosta, seurannasta ja arvioinnista kansallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla.

Agenda2030:n sisältö muotoutui yli kaksi vuotta kestäneissä neuvotteluissa, joihin osallistui YK:n jäsenmaiden hallitusten lisäksi kansalaisyhteiskunnan toimijoita. Toimintaohjelman pohjana ovat YK:n ihmisoikeussopimukset sekä esimerkiksi ympäristö- ja kehityskysymyksiin keskittyvä Rion julistus (1992) ja sukupuolten tasa-arvoa edistävä Pekingin toimintaohjelma (1995).

Syrjinnän vähentäminen ja ennaltaehkäisy ovat keskeisiä periaatteita Agenda2030:ssa ja sen tavoitteissa. Muun muassa kestävän kehityksen tavoite 5 keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin kysymyksiin, ja tavoite 10 eriarvoisuuden vähentämiseen maiden sisällä ja kansainvälisesti. Myös useat muut tavoitteet sisältävät syrjinnän vähentämiseen tähtäviä toimia.

Kestävän kehityksen periaatteena on, että kaikki ihmiset taustastaan tai ominaisuuksistaan riippumatta pidetään mukana kehityksessä (Leave no one behind).

”Lähtiessämme matkaan kohti yhteisiä tavoitteita vakuutamme, ettei ketään jätetä jälkeen. Tunnustamme, että ihmisarvo on kaiken perusta, ja toivomme, että tavoitteet ja alatavoitteet toteutuvat kaikkien kansakuntien ja kansalaisten hyväksi kaikissa yhteiskuntaryhmissä. Pyrimme myös tavoittamaan ensimmäisinä ne, jotka ovat jääneet kauimmaksi jälkeen.” (Agenda2030, para. 4)

YK:n kestävän kehityksen maailmanlaajuiset tavoitteet on lähtökohtaisesti määritelty siten, että kukin hallitus voi asettaa omat kansalliset tavoitteensa kyseisen maan lähtötilanteen mukaisesti ja yhdistää ne kansallisiin politiikkoihin ja strategioihin. Suomi on kehittänyt Agenda2030:n toimeenpanemiseksi kansallisen rakenteen, jonka lähtökohtana on kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus Suomi, jonka haluamme 2050 (2016).

Suomessa valtioneuvoston kanslia otti vuoden 2016 alussa vastuun Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon koordinaatiosta ja kansallisesta kestävän kehityksen politiikasta. Valtioneuvoston kansliaan perustettu koordinaatiosihteeristö suunnittelee, valmistelee, yhteensovittaa ja varmistaa kestävän kehityksen tavoitteiden kansallista toimeenpanoa.

Kestävän kehityksen seuranta on edelleen kehitettävä

Agenda2030:n tavoitteiden etenemistä seurataan globaalisti erityisillä indikaattoreilla, eli mittareilla, joita on noin 250. Kansainvälisen tason indikaattoreita on kehittänyt tilasto-asiiantuntijoista koostuva YK:n Inter-Agency and Expert Group (IAEG) -asiiantuntijaryhmä, ja YK:n tilastotoimikunta ja yleiskokous ovat ne hyväksyneet. Seurantajärjestelmän pohjalta laaditaan vuosittain raportti kestävän kehityksen tavoitteiden globaalista edistymisestä.

Indikaattoreiden on kuvattava kehitystä erityisesti haavoittuvimpien väestöryhmien kohdalla.

”Kannustamme myös jäsenvaltioita tekemään kansallisen ja paikallisen tason edistymistä koskevia omaehtoisia säännöllisiä ja kattavia arviointoja. Arvioinneissa tulee ottaa huomioon alkuperäiskansojen, kansalaisyhteiskunnan, yksityisen sektorin ja muiden sidosryhmien näkemykset kansallisten olosuhteiden, politiikkojen ja prioriteettien mukaisesti. Myös kansalliset parlamentit ja muut instituutiot voivat tukea näitä prosesseja.” (Agenda2030, para. 79)

Kansainvälisen tason indikaattoreiden (jatkossa YK-indikaattorit) tarkoituksena on ensisijaisesti koota kokonaiskuva tavoitteiden edistymisestä kansainvälisesti. Suomessa tietoa YK-indikaattoreiden osalta kerää Tilastokeskus.

YK:ssa hyväksytyjä indikaattoreita täydentävät jäsenvaltioiden kehittämät alueellisen ja kansallisen tason mittarit. Esimerkiksi Eurostat tuottaa vuosittain raportin Sustainable development in the European Union, jossa tarkastellaan Agenda2030:n toimeenpanon edistymistä

EU:ssa noin sadan indikaattorin avulla.

Kestävän kehityksen tila on Suomen kansallinen kestävän kehityksen seurantajärjestelmä. Se muodostuu kymmenestä temaattisesta seurantakorista, jotka sisältävät yhteensä noin 40 indikaattoria. Suomen kansallisista kestävän kehityksen indikaattoreista noin kolmasosa on samoja kuin YK-indikaattorit.

”Sitoudumme korjaamaan tietojen keruussa ilmenevät puutteet voidaksemme tiedottaa paremmin edistymisen mittaamisesta erityisesti niiden alla esitettyjen alatavoitteiden kohdalla, joille ei ole selkeitä tavoitelukuja.” (Agenda2030, para. 57)

Kaikille YK-indikaattoreille ei ole tällä hetkellä tarjolla tietoa kansallisista tai kansainvälisistä lähteistä. Tilastokeskus täydentää YK-indikaattorien seurantaa, sitä mukaa kun uusia tietolähteitä löytyy. Samalla kehitetään kansallisia laskentamenetelmiä ja tietolähteitä.

YK:n indikaattorien pitää kuvata kehitystä ajallisesti riittävän pitkällä aikavälillä ja kaikissa maailman maissa. Lisäksi indikaattoreiden on voitava kuvata kehitystä erityisesti haavoittuvimpien väestöryhmien kohdalla esimerkiksi iän ja sukupuolen mukaan.

POLKU2030 – Suomen kestävän kehityksen politiikan arviointi -selvityksen (2019) mukaan monet YK-indikaattorit, kuten esimerkiksi äärimmäistä köyhyyttä, aliravitsemusta tai perusterveydenhuoltoa kuvaavat mittarit, eivät ole informatiivisia Suomen tilannetta kuvattaessa. YK-indikaattorit antavat myös usein myönteisemmän kuvan Suomen tilanteesta kuin kansallisen tason indikaattorit. Tämän on tyyppillistä Suomen kaltaisen kehittyneen valtion kohdalla, sillä YK-tason seuranta tarkastelee hyvin ylätason kehityskulkuja, kun taas kansallinen seuranta pureutuu yksityiskohtaisemmin seurantateemaan.

Tietoa tarvitaan eri väestöryhmien osalta

Syrjintään liittyvän tiedon saatavuutta ja seuranta Suomessa on kehitetty vuodesta 2008. Seurantajärjestelmän koordinointi ja kehittäminen kuuluvat oikeusministeriön vastuulle. YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden seurannassa syrjintään liittyviä indikaattoreita ja niiden tietopohjaa ei ole vielä toistaiseksi kartoitettu kattavasti.

POLKU2030-selvitystä varten tehdyssä kyselyssä vastaajat pitivät taloudellista eriarvoisumista ja syrjäytymistä kestävän kehityksen heikkouksina Suomessa. Selvitykseen osallistuneiden ministeriöiden asiantuntijoiden mukaan haasteita aiheuttavat erityisesti väestön nopea moninaistuminen ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten tunnistamisen vaikeus.

Jotta kestävän kehityksen ohjelman ja sen tavoitteiden läpileikkaava periaate kaikkien pitämisestä mukana kehityksessä toteutuisi, on tavoitteiden saavuttamista tarkasteltava yhteiskunnan eri väestöryhmien osalta, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien osalta. Esimerkiksi muita suuremmassa syrjintävaarassa ovat usein eri vähemmistöt, iäkkäät tai vammaiset henkilöt.

Tällä hetkellä läheskään kaikki YK:n kestävän kehityksen indikaattorit eivät kerro tilanteesta kuin koko väestön osalta. Tarvitaan yhä enemmän tiedon disaggregaatiota, eli erittelemistä pienempiin ryhmiin, jotta nähdään, onko tuloksissa eroja esimerkiksi iän, sukupuolen tai vaikkapa asuinalueen osalta.

Kaikkien indikaattoreiden kohdalla disaggregaatio ei ole tarkoituksenmukaista, vaan tarvitaan aluksi analyysiä siitä, mitä indikaattoreita on hyvä tarkastella eri muuttujilla. Syrjinnän osalta voidaan käyttää hyväksi olemassa olevaa tutkimustietoa syrjinnän vaarassa olevista ryhmistä Suomessa. Lisäksi tarkastelua eri ryhmien osalta suuntaa se, onko jo olemassa tietoa, jota voidaan eritellä väestöryhmäkohtaisesti. Yleisimmin tietoa on saatavilla sukupuolen tai ikäryhmien mukaan, mutta muut muuttujat ovat edelleen harvinaisia.

Tiedon saaminen eri väestöryhmien osalta auttaa kohdentamaan toimia kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomessa ei tilastoida esimerkiksi etniseen ryhmään kuulumista, mutta väestötilastossa on eräitä etnistä taustaa kuvaavia muuttujia, kuten äidinkieli ja syntymämaa. Myöskään vammaisuutta ei tilastoida suoraan, vaan vammaisten henkilöiden määrästä kerätään tietoa muun muassa eläke- ja etuisuusjärjestelmistä.

Tiedon saaminen eri ryhmien osalta auttaa sekä kartoittamaan mahdollisia eroja väestöryhmien välillä että muokkaamaan ja kohdentamaan toimia kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Pidemmällä aikavälillä seurantatieto auttaa hahmottamaan, ovatko toimet tukeneet kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista eri väestöryhmien osalta myönteiseen suuntaan.

Esimerkiksi Maailmanpankki ja YK:n kehitysohjelma (United Nations Development Programme, UNDP) ovat kehittäneet erikseen indikaattorit seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanteesta suhteessa kestävän kehityksen tavoitteisiin. Tällä halutaan tehdä näkyväksi usein haavoittuvassa asemassa olevien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanne ja tukea toimia, joilla voidaan parantaa heidän asemaansa kestävän kehityksen tavoitteiden kautta.

Hajanaisesta tiedosta kohti seurantatietoa

Kestävän kehityksen indikaattorit mittaavat sekä mahdollisuuksia että tuloksia. Mahdollisuuksilla tarkoitetaan esimerkiksi lainsäädäntöä tai politiikkaohjelmia, joilla luodaan oikeus tai mahdollisuus esimerkiksi pääsyyn terveydenhuoltoon tai muihin palveluihin. Nämä indikaattorit eivät kuitenkaan kerro siitä, miten ihmiset tosiasiallisesti voivat käyttää palveluita. Tulosindikaattorit kertovat puolestaan esimerkiksi toteutuneesta koulutustasosta tai poliittisesta osallistumisen määrästä. Syrjinnän tarkastelun kannalta kummatkin indikaattorityypit ovat hyödyllisiä kokonaiskuvan saamiseksi.

Syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyen on saatavilla useita erilaisia tutkimuksia, mutta säännöllistä, useita eri väestöryhmiä kattavia ja vertailukelpoista tietoa sisältäviä tiedonlähteitä on edelleen melko vähän. Kestävä kehitys pitää jo sisällään ajatuksen siitä, että tarkasteltavana on pitkän aikavälin tavoitteiden toteutuminen,

joten seurattavan tiedon pitäisi myös olla toistuvaa ja siten mahdollisia muutoksia tarkastelevaa. Toisaalta osa tiedosta voi olla ”piilossa” nykyisissä tietolähteissä, koska asian linkittymistä syrjintään ja yhdenvertaisuuteen ei tunnisteta eri hallinnonaloilla.

Poikkihallinnollisuuden kehittäminen kestävän kehityksen tavoitteiden seurannassa ja syrjintään liittyvissä kysymyksissä olisikin hyödyllistä. Syrjintätietoa voitaisiin myös nykyistä paremmin hyödyntää ristiin eri politiikkasektoreiden välillä. Samalla voitaisiin linkittää tehokkaammin eri politiikkaohjelmiin liittyvät seurannat ja niiden tietolähteiden hyödyntäminen. Syrjinnän seurannan kansallisia tietolähteitä kartoittaneen selvityksen mukaan syrjinnän seuranta on tehokkainta ja vaikuttavinta, jos se integroidaan yhteiskuntapolitiikan suurten reformien, kuten kestävän kehityksen ohjelman, seurantaan. (Mannila, 2019)

Kestävää kehitystä seurataan monin tavoin

YK-indikaattorien seuranta

- YK:n Agenda2030 sisältää 17 kestävän kehityksen tavoitetta. Tavoitteille on asetettu lähes 250 indikaattoria.
- Suomessa tavoitteiden toteutumista YK-indikaattorien mukaisesti seuraa Tilastokeskus kansallisten tietolähteiden avulla.
- Seuranta sisältää joitakin syrjintää mittaavia indikaattoreita, mutta lähinnä vain sukupuolen, iän ja vammaisuuden perusteella eriteltynä.
- Suomi raportoi YK:n korkean tason seurantakokoukselle (United Nations High-level Political Forum on Sustainable Development, HLPF) tavoitteiden saavuttamisesta joka neljäs vuosi. Ensimmäinen vapaaehtoinen maaraportti (voluntary national review, VNR) annettiin vuonna 2016, toinen raportti annetaan vuonna 2020.
- Myös kansalaisjärjestöt ovat tehneet omat raporttinsa Suomen tilanteesta vuosina 2017–2019.

Kansallinen seurantajärjestelmä

- Valtioneuvosto julkaisi kestävän kehityksen selonteon vuonna 2017. Selonteossa käydään läpi Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon painopisteitä.
- Suomi on kehittänyt kansallisen kestävän kehityksen seurantajärjestelmän, jonka lähtökohtana on kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus Suomi, jonka haluamme 2050 (2016). Sitoumus sisältää kahdeksan tavoitetta, jotka toimeenpaneavat Agenda2030:a.
- Sitoumuksen tavoitteiden toteutumista seurataan kymmenen seurantakorin avulla. Kussakin korissa on 4–5 indikaattoria.
- Seurannassa on mukana syrjinnän ja yksinäisyyden kokemusta mittaava indikaattori, mutta toistaiseksi syrjintätilastoja ei ole juurikaan käytetty tietolähteenä.
- Indikaattoreiden tilanne päivitetään koreittain kerran vuodessa. Päivityksen yhteydessä indikaattoreista julkaistaan tulkinta, jossa tarkastellaan korin tilannetta kestävän kehityksen näkökulmasta. Kansallinen seurantajärjestelmä mahdollistaa myös kansalaisten osallistumisen keskusteluun indikaattoreista ja niiden tulkinnoista.
- Lisäksi hallituksen vuosikertomuksessa käydään läpi, miten kukin hallinnonala on edistänyt kestävän kehityksen tavoitteita.

Syrjinnän seuranta osaksi kestävän kehityksen seurantaa

- Seuraavassa tarkastellaan joitakin keskeisiä syrjinnän vähentämiseen tähtääviä YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ja niiden edistymistä kuvaavia indikaattoreita.
- Valinta on tehty erityisesti niiltä osin kuin indikaattorit ja niiden tietolähteet kaipaavat lisätietoa syrjinnän osalta.
- Osalle nykyisistä YK-indikaattoreista ehdotetaan uutta, syrjintään liittyvää pidemmän aikavälin seurantatiedon lähdettä.
- Osalle tavoitteista ehdotetaan uutta syrjintää kuvaavaa indikaattoria.
- YK-indikaattorien rinnalla on mainittu myös mahdollinen yhtymäkohta Suomen kansallisen kestävän kehityksen seurannan indikaattoreihin.

7

TAVOITE 1. Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta

Alatavoite 1.2: Vähentää vuoteen 2030 mennessä ainakin puolella niiden kaikenikäisten ihmisten määrää, jotka kansallisten määritelmien mukaan elävät köyhyydessä.

Nykyiset YK-indikaattorit kuvaavat kansainvälisen/kansallisen köyhyysrajan alapuolella elävien määrää koko väestöstä. Kansallisen köyhyysrajan alapuolella elävien (vuositulot jäävät alle koko väestön mediaanitulon 60 prosentin osuudesta) osuuksia on tarkasteltu lisäksi miesten ja naisten osalta sekä ikäryhmittäin.

Kansallisessa kestävän kehityksen seurannassa tarkastellaan tuloerojen kehittymistä muun muassa Gini-kertoimen avulla ja perustoimentulotuen saajien määrää. Tarkastelussa ei ole eritelty tietoja eri väestöryhmien osalta, mutta toimentulotuen kohdalla on tietoja myös alueellisesti. Tuloerot eivät ole Suomessa kasvaneet viime vuosina koko väestöä koskevassa tilastossa. Perustoimentulotuen saajien määrä on puolestaan kasvanut huomattavasti.

Sukupuolen ja iän lisäksi olisi hyvä tarkastella köyhyyttä ja tuloeroja erityisesti syrjinnän vaarassa olevien ryhmien suhteen, esimerkiksi vammaisten henkilöiden osalta. Köyhyys ei kerro suoraan syrjinnästä, mutta köyhyyden taustalla voi olla syrjintää. Esimerkiksi Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen kyselyn (2019) mukaan noin 57 prosenttia vastanneista vammaisista henkilöistä oli kokenut syrjintää työhaussa, kun samassa kyselyssä työikäisistä vastaajista 60 prosenttia kertoi kokeneensa köyhyyttä. Köyhyysriskin ryhmiä ovat erityisesti vammaiset naiset, ikääntyneet vammaiset ja kehitysvammaiset.

Eurostatin tulo- ja elinolotilaston (2014) köyhyysriskin ja vammaisuuden välistä suhdetta tarkastelevien tietojen mukaan Suomessa vammaisten köyhyysriski (vuositulot jäävät alle koko väestön mediaanitulon 60 prosentin osuudesta) on noin 24 prosenttia ja vammattomien köyhyysriski noin 14 prosenttia.

TAVOITE 4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet

Alatavoite 4.3: Varmistaa vuoteen 2030 mennessä kaikille mahdollisuus edulliseen ja laadukkaaseen tekniseen, ammatilliseen ja kolmannen asteen koulutukseen korkea-asteen koulutus mukaan lukien.

YK-indikaattorit tarkastelevat nuorten ja aikuisen osallistumisastetta tutkintoon ja muuhun kuin tutkintoon johtavaan koulutukseen ja harjoitteluun sukupuolen mukaan. Suomen kansallisessa kestävä kehityksen seurannassa on tarkasteltu laajasti työn tai koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten määrää ikäryhmittäin ja sukupuolten mukaan. Sukupuolten väliset erot tutkintojen suorittamisessa ovatkin huomattavat: vuonna 2016 oli 30-vuotiaista miehistä 71,3 prosenttia suorittanut vähintään ammatillisen tutkinnon ja 29,8 prosenttia oli suorittanut vähintään korkeakoulututkinnon, kun puolestaan naisista 80,1 prosenttia oli suorittanut vähintään ammatillisen tutkinnon ja 45,6 prosenttia vähintään korkeakoulututkinnon. (Vipunen, 2016)

Tutkintoon johtaneesta koulutuksesta olisi tärkeää saada tietoa sukupuolten lisäksi myös esimerkiksi romanien ja vammaisten henkilöiden osalta, sillä useiden aiempien tutkimusten mukaan heillä on esteitä koulutuksen ja siihen mahdollisesti liittyvän harjoittelun suorittamisessa muuta väestöä enemmän. Lisäksi ulkomaalaistaustaisten koulutusta ja tutkintojen suorittamista olisi hyvä seurata tässä yhteydessä. Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan suomalaistaustaiset opiskelijat läpäisevät lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ulkomaalaistaustaisia nopeammin. Kolmessa ja puolessa vuodessa suomalaistaustaisista opiskelijoista läpäisi lukiokoulutuksen 81 prosenttia kun ulkomaalaistaustaisten läpäisyaste oli 66 prosenttia. Ammatillisen koulutuksen läpäisi kolmessa ja puolessa vuodessa suomalaistaustaisista 69 prosenttia ja ulkomaalaistaustaisista 60 prosenttia. (Tilastokeskus, 2018)

Alatavoite 4.5: Poistaa vuoteen 2030 mennessä sukupuolten eriarvoisuus koulutuksessa ja varmistaa heikossa asemassa oleville, kuten vammaisille, alkuperäiskansoille ja huono-osaisille lapsille, yhtäläinen mahdollisuus kaiken tasoiseen koulutukseen ja ammatilliseen valmennukseen.

YK-indikaattorit keskittyvät lukutaidon ja matemaattisten taitojen mittaamiseen eri luokka-asteilla. Osaamisen tarkastelu on tärkeää, ja Suomessakin on todettu huomattavia oppimiseroja muun muassa poikien ja tyttöjen välillä (OECD, PISA, 2015). Syrjinnän kannalta ja alatavoitteen sisällönkin mukaan osaamista pitäisi kuitenkin tarkastella myös eri vähemmistöjen ja vammaisten kohdalta. Esimerkiksi Kansallinen koulutuksen arviointikeskus KARVI on selvittänyt muun muassa romanikielen, saamen kielten ja viittomakielen opetusta ja osaamista erikseen sekä perusopetuksen päättövaiheen ”suomi toisena kielenä” -oppimistuloksia.

Alatavoite 4.7: Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.

YK-indikaattori kysyy, miten kansalaisuuskasvatus ja kestävä kehitys ovat mukana koulutuksessa. Tähän YK-indikaattoriin ei ole toistaiseksi suoraa tietolähdettä, mutta olisi tärkeää jatkossa selvittää, miten kansalaisuuskasvatus ja kestävä kehitys ovat mukana koulutuksessa. Opetussuunnitelmat painottavat demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamistavoitteita, mutta niiden toteutumisesta opetuksessa käytännössä ei ole kattavaa tietoa. Tutkimusten mukaan opettajien osaamistaso demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen keskuudessa on vaihtelevaa, ja teemojen opetus on edelleen yksittäisten opettajien aktiivisuuden varassa. (Ihmisoikeuskeskus, 2014)

Kansallisessa kestävän kehityksen seurannassa on nostettu esille Nuorisobarometrin tiedot, jotka liittyvät läheisesti alatavoitteeseen. Nuorisobarometrissa on kerätty vuosina 2008 ja 2017 tietoa siitä, miten tärkeänä nuoret pitävät ympäristötietoisuutta, mediataitoja, yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitoja ja lähiympäristöön vaikuttamisen taitoja elämässä pärjäämisen kannalta. Ympäristötietoisuuden ja lähiympäristöön vaikuttamisen taitojen tärkeys nuorten elämässä on pysynyt vakaana, mutta mediataitojen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitojen tärkeys on kasvanut.

Alatavoite 4.a: Rakentaa ja uudistaa lapset, vammaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon huomioon ottavia koululaitoksia sekä tarjota turvallisia, väkivallattomia, osallistavia ja tehokkaita oppimisympäristöjä kaikille.

Alatavoitteen YK-indikaattorit mittaavat muun muassa niiden koulujen määrää, joilla on käytössään vammaisille koululaisille sovitettu ympäristö ja materiaalit, vesijohtovesi, erilliset saniteettitilat sukupuolten mukaan, internet-yhteys jne.

Näistä indikaattoreista erityisesti vammaisten koululaisten huomioiminen on yhdenvertaisuuden näkökulmasta tärkeä, mutta Suomen tilanteen seurannan ja syrjinnän kannalta olisi hyödyllistä keskittyä katsomaan myös alatavoitteen sisältämiä päämääriä turvallisista, väkivallattomista ja osallistavista oppimisympäristöistä. Tässäkin on erityisen tärkeää huomioida myös vähemmistöt ja muut syrjinnän vaarassa olevat lasten ja nuorten ryhmät.

Kouluterveyskyselyllä on koottu jo vuodesta 1996 tietoa oppilaiden hyvinvoinnista, osallisuudesta, vapaa- ajasta, terveydestä ja toimintakyvystä, elintavoista, koulunkäynnistä ja opiskelusta, perheestä ja elinoloista, kasvuympäristön turvallisuudesta sekä palveluista ja avunsaannista. Tietoja kerätään perusopetuksen 4.–5.-luokkalaisilta ja heidän huoltajiltaan, perusopetuksen 8.–9.-luokkalaisilta sekä lukion ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta joka toinen vuosi. Kysely toteutetaan viidellä kielellä (suomi, ruotsi, pohjoissaame, englanti ja venäjä). Kouluterveyskysely antaa paljon tietoa siitä, miten alatavoite toteutuu suomalaisissa kouluissa. Kouluterveyskyselyn mukaisia indikaattoreita voisi lisätä tämän alatavoitteen yhteyteen.

Myös Nuorisotutkimusseuran nuorisotutkimusverkoston vuosittain julkaisema Nuorisobarometri kertoo suomalaisten 15–29-vuotiaiden nuorten arvoista ja asenteista esimerkiksi koulutukseen liittyvistä kysymyksistä. Barometrin teemat ja kysymykset vaihtelevat vuosittain, joten varsinaista seurantatietoa siitä ei ole suoraan saatavilla. Syrjintä oli erityisteemana vuoden 2014 kyselyssä. Myös Suomen ammattiin opiskelijoiden liiton ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön (OTUS) tekemä Amisbarometri sisältää useita syrjinnän kannalta relevantteja kysymyksiä, jotka kertovat oppimisympäristöjen yhdenvertaisuuden toteutumisesta.

TAVOITE 5. Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

Tavoitteen 5 kohdalla olisi hyvä katsoa kokonaisvaltaisesti, mitkä olisivat Suomessa tosiasiallisia tasa-arvon indikaattoreita, sillä YK-indikaattorit ovat osin relevantteja lähinnä kehittyvissä maissa. Useiden muiden kestävän kehityksen tavoitteiden indikaattoreita tarkastellaan sukupuolten mukaan eriteltynä, eli sukupuoli on mukana seurannassa myös läpileikkaavana näkökulmana.

Suomen kansallisessa kestävän kehityksen seurannassa ei ole erityisiä indikaattoreita sukupuolten tasa-arvon osalta, vaan sukupuolinäkökulma on otettu osaksi joidenkin indikaattorien erittelyä, kuten koulutusta, työelämää ja yhteiskunnallista osallistumista koskevista kysymyksistä.

Esimerkiksi European Institute for Gender Equality (EIGE) julkaisema Gender Equality Index tarjoaa erittäin kattavan katsauksen tasa-arvon tilaan Suomessa ja muissa Euroopan unionin maissa muun muassa työelämän, koulutuksen, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. Vuoden 2019 katsauksessa Suomen tasa-arvotilanne on kuudenneksi paras EU-maiden vertailussa. Vuosien 2005 ja 2017 välillä tasa-arvo on kuitenkin parantunut Suomessa vain vähän, ja hitaammin kuin muissa EU-maissa keskimäärin. (Gender Equality Index 2019).

Tavoitteen 5 alla on useita syrjinnän näkökulmasta tärkeitä alatavoitteita, mutta tässä erityiseen tarkasteluun on nostettu alatavoite 5.1, joka keskittyy erityisesti syrjintään.

Alatavoite 5.1: Lopettaa kaikenlainen naisiin ja tyttöihin kohdistuva syrjintä kaikkialla.

YK-indikaattori arvioi naisiin ja tyttöihin kohdistuvan syrjinnän osalta vain sitä, takaako maan lainsäädäntö sukupuolten tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisen, turvaamisen ja

seurannan. Suomessa sukupuoleen perustuva syrjintä on kielletty niin yhdenvertaisuuslaissa kuin tasa-arvolaissakin.

Syrjinnän osalta olisi hyvä katsoa pelkän lainsäädäntötilanteen vuoksi myös varsinaisia syrjintätilastoja. Hyvää seurantatietoa tämän osalta saa esimerkiksi tasa-arvovaltuutetun vuosikertomuksesta. Myös esimerkiksi Terveystiedon ja hyvinvoinnin laitoksen Tasa-arvotiedon keskus kokoaa kattavasti tietoa tasa-arvon tilasta Suomessa. Samoin Tilastokeskuksen Sukupuolten tasa-arvon teemasivut tarjoavat laajasti tietoa tasa-arvosta. Hyvä tietolähde on lisäksi Tasa-arvobarometri, joka julkaistaan 3–4 vuoden välein.

Tasa-arvobarometri ei sisällä suoraan syrjintään liittyviä kysymyksiä, mutta käsittelee esimerkiksi naisiin kohdistuvaa vihapuhetta ja häirintää, jotka linkittyvät läheisesti syrjintään. Muutkaan tietolähteet eivät suoraan käsittele syrjintätematiikkaa, mutta niillä on monia yhtymäkohtia muun muassa rakenteelliseen syrjintään.

Sukupuolta käsitellään monissa tietolähteissä edelleen lähinnä nainen ja mies -jaotteen kautta, vaikka tasa-arvolaki koskee myös sukupuolivähemmistöjä ja sukupuolen ilmaisua. Näiden osalta on tehty syrjinnästä lähinnä erillisiä tutkimuksia. Myös eri vähemmistöihin tai vammaisten naisten näkökulma pitäisi muistaa nykyistä paremmin tiedonkeruussa, koska sukupuolen on havaittu olevan usein yksi moniperusteisen syrjinnän osatekijä. Esimerkiksi vammaisen naisen tai maahanmuuttajataustaisen naisen haasteet työelämässä voivat olla muita vaikeammat.

TAVOITE 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja

Alatavoite 8.5: Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä täysi ja tuottava työllisyys ja säällinen työ kaikille, mukaan lukien nuorille ja vammaisille, sekä sama palkka samanarvoisesta työstä.

YK-indikaattorit mittaavat suomalaisten keskimääräistä tuntiansiota koko väestön osalta sekä naisten ja miesten osalta. Työttömyysastetta katsotaan sekä sukupuolen että ikäryhmän mukaan. Yhtenä indikaattorina on myös vammaisten henkilöiden työttömyysaste, mutta Tilasto-

keskuksen mukaan tähän ei löydy tietolähdettä, koska vammaisuuden käsitettä ei käytetä Suomen työvoimatutkimuksessa. Kansallisessa kestävä kehityksen seurannassa tarkastellaan tuloerojen kehittymistä muun muassa Gini-ker-toimen avulla ja perustoimentulotuen saajien määrää. Tarkastelussa ei ole eritelty tietoja eri väestöryhmien osalta, mutta toimeentulotuen kohdalla on tietoja myös alueellisesti.

Työttömyyttä ja työllisyyttä olisi hyvä tarkastella eri väestöryhmien osalta, ja kehittää tätä varten tarvittavia tietolähteitä. Esimerkiksi työttömyyden taustalla voi joidenkin ryhmien osalla olla syrjintää työmarkkinoille pääsyssä, kuten esimerkiksi romanien osalta on aiemmissa tutkimuksissa havaittu.

Täydentäväksi indikaattoriksi olisi hyvä nostaa työelämän syrjintäkokemukset eri väestöryhmien osalta. Tilastokeskuksen 5–6 vuoden välein julkaisema työolotutkimus kohdistuu työssäkäyvään palkansaajaväestöön, ja se sisältää myös työelämän syrjintäkokemusten tarkastelua. Aineistoa on koottu jo 1970-luvulta alkaen, joten työolotutkimus antaa hyvää seurantatietoa.

Työ- ja elinkeinoministeriö puolestaan julkaisee vuosittain työolobarometrin, jossa kysytään myös omassa organisaatiossa mahdollisesti esiintyvistä syrjinnästä sukupuolen, iän, työsuhteen laadun tai muun kuin suomalaisen syntyperän mukaan.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) FinMonik-tutkimuksessa kerättiin tietoa Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön työllisyydestä ja työn löytämiseen liittyvistä mahdollisista esteistä. Vaikka kyse on toiseksi yksittäisestä tutkimuksesta, antaa se aiempaa kattavamman kuvan ulkomaalaistaustaisten tilanteesta eri elämänalueilla, kuten työelämässä. Tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla 13 650 ulkomaalaistaustaista 18–64-vuotiaasta, ja tiedonkeruu toteutettiin vuosien 2018–2019 aikana. FinMonik-tutkimuksen mukaan lähes viidesosa työllisistä ulkomaalaistaustaisista palkansaajista oli kokenut työtovereiden tai esimiehen asenteisiin liittyvää eriarvoista kohtelua tai syrjintää nykyisessä työpaikassaan. Työttömyys oli ulkomaalaistaustaisilla selvästi yleisempää kuin koko väestössä, ja yleisintä se oli Lähi-itä ja Pohjois-Afriikka-ryhmään kuuluvilla. (THL, 2020)

TAVOITE 10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä

Alatavoite 10.2: Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.

YK-indikaattori mittaa suhteellisessa pienituloisuudessa (kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohden ovat alle 50 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta) elävien henkilöiden määrää iän, sukupuolen ja vammaisuuden mukaan. Tilastokeskuksen seurannassa mukana ovat sukupuoli ja ikä, mutta pienituloisuutta ei ole tarkasteltu vammaisuuden mukaan. Tämän tavoitteen kohdalla koskevat samat kommentit kuin tavoitteen 1 kohdalla (köyhyyden vähentäminen).

Alatavoite 10.3: Taata yhtäläiset mahdollisuudet ja vähentää eriarvoista kohtelua muun muassa poistamalla syrjinnän mahdollistavat lait, politiikat ja käytännöt sekä edistämällä asianmukaista lainsäädäntöä, politiikkoja ja toimenpiteitä.

YK-indikaattori mittaa omakohtaista syrjintää tai häirintää viimeisten 12 kuukauden aikana kokeneiden määrää. Suomen kansalliseen seurantaan ei ole otettu suoraan syrjintää mittaavaa indikaattoria. Etenkin syrjintäkokemuksia on tutkittu viime vuosien aikana Suomessa monissa erillisissä tutkimuksissa eri väestöryhmien osalta. Varsinaista pitkän-aikavälin vertailtavissa olevaa tietoa ei ole saatavissa, vaan syrjintätieto on koottava useista lähteistä.

Parannuksen tilanteeseen tuo ensimmäistä kertaa koko väestön osalta Suomessa ja muissa EU-maissa tehty Euroopan unionin perusoikeusviraston Fundamental Rights Survey, joka laajan kyselytutkimuksen perusteella antaa kattavan kuvan syrjintään ja perusoikeuksien toteutumiseen liittyvistä kysymyksistä. Oikeusministeriö ja Ihmisoikeuskeskus ovat teettäneet Fundamental Rights Surveyn ohessa siihen liittyvän kansallisen perusoikeusbarometrin, jossa on kysytty kokemuksia vammaisilta henkilöiltä, arabiankielisiltä, ruotsinkielisiltä ja venäjänkielisiltä. Tavoitteena on, että Fundamental Rights Survey ja sen kansallinen lisäosa tehtäisiin jatkossa toistuvasti, jotta niiden avulla voitai-

siin saada syrjinnästä kattavaa, pitkänaikavälin vertailukelpoista tietoa.

Euroopan perusoikeusvirasto on tehnyt myös kaksi laajaa selvitystä maahanmuuttaja-taustaisten tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvien syrjintä- ja häirintäkokemuksista. Ensimmäinen EU-Midis-kyselytutkimus julkaistiin vuonna 2007 ja toinen vuonna 2017. EU-Midis I -tutkimuksessa kartoitettiin venäjänkielisten ja somaliaalaistaustaisten kokemuksia. Kaikkien EU-Midis II -selvitykseen Suomessa haastattelujen tausta oli Saharan eteläpuolisissa maissa. Tulokset eivät siten ollen täysin vertailukelpoisia toistensa kanssa, mutta antavat suuntaa syrjintäkokemusten tilanteesta eri aikoina.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama FinMonik-tutkimuksella selvitettiin vuosina 2018–2019 laajasti Suomessa asuvan ulkomaalaisväestön hyvinvointia, terveyttä sekä kokemuksia sosiaali- ja terveystalvveluista. Tulosten

mukaan haasteita ulkomaalaistaustaisen väestön terveydelle ja hyvinvoinnille aiheuttaa erityisesti kokemukset syrjityksi tulemisesta: miehistä 40 prosenttia ja naisista 37 prosenttia oli kokenut syrjintää viimeisen vuoden aikana. (THL, 2020)

Syrjintäkokemusten lisäksi alataavoitteen 10.3. toteutumisen seurantaa varten olisi hyödyllistä katsoa myös, miten yhdenvertaisuuslain sisältämä yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite toteutuu valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaisissa sekä työnantajilla (vähintään 30 työntekijää) ja koulutuksen järjestäjillä. Kuntien osalta tietoa voisi mahdollisesti kerätä THL:n kuntakyselyn yhteydessä.

TAVOITE 11. Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuinyhdyskunnat

12

Alatavoite 11.1: Taata vuoteen 2030 mennessä kaikille riittävä, turvallinen ja edullinen asunto ja peruspalvelut sekä parantaa slummialueita.

YK-indikaattori kuvaa slummeissa tai epävirallisissa ja/tai riittämättömissä asumuksissa elävän kaupunkiväestön määrää. Suomen kansallisessa tarkastelussa indikaattoreiksi on valittu kotona asuvat ikääntyneet henkilöt, asumiskustannukset ja palveluiden järjestäminen.

Syrjinnän tarkastelun kannalta hyödyllinen indikaattori olisi tässä yhteydessä asumisen segregaaation eli alueellisen eriytymisen seuranta. Asumisen segregatiolla tarkoitetaan kaupungin asuinalueiden väestörakenteen eriytymistä. Eriytyminen voi olla demografista, sosioekonomista tai etnistä. Nämä ilmiöt esiintyvät usein myös päällekkäin, jos esimerkiksi pienituloiset maahanmuuttajaperheet keskittyvät omille asuinalueilleen. Segregaatiota on tutkittu Suomessa kaupunkikohtaisesti. Esimerkiksi Helsingissä asumisen segregaaatio ei ole kansainvälisesti vertailtuna kovinkaan vahvaa, mutta tilastojen mukaan esimerkiksi pienituloisuus, työttömyys ja alhainen koulutustaso kasautuvat aiempaa selkeämmin samoille alueille. (Helsingin tila ja kehitys, 2019)

Alatavoite 11.2: Taata vuoteen 2030 mennessä kaikille turvallinen, edullinen, luotettava ja kestävä liikennejärjestelmä, parantaa liikenneturvallisuutta erityisesti lisäämällä julkista liikennettä ja kiinnittämällä erityistä huomiota huono-osaisten, naisten, lasten, vammaisten ja ikääntyneiden tarpeisiin.

YK-indikaattori mittaa julkisen liikenteen piirissä asuvan väestön määrää eriteltynä sukupuolen, iän ja vammaisuuden mukaan. Kansallisessa tarkastelussa julkiset liikennevälineet eivät ole mukana.

Tavoitteen toteutumisen kannalta olisi hyvä lisätä yhdeksi indikaattoriksi julkisissa liikennevälineissä tapahtuva häirintä ja syrjintä. Vuonna 2016 julkaistun tutkimuksen mukaan eri vähemmistöryhmiin kuuluvat kokivat häirintää ja vihapuhetta neljänneksi eniten julkisissa liikennevälineissä (oikeusministeriö, 2016). Myös julkisten liikennevälineiden esteettömyys on tärkeä indikaattori esimerkiksi ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden kannalta. Esimerkiksi Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen tekemän kyselytutkimuksen mukaan vammaiset henkilöt olivat kohdanneet useita ongelmia etenkin linja-autojen esteettömyyden osalta. (Vammaisfoorumi, Ihmisoikeuskeskus 2019)

Alatavoite 11.7: Taata vuoteen 2030 mennessä yhtäläinen pääsy turvallisiin, osallistaviin, vihreisiin ja julkisiin tiloihin erityisesti naisille ja lapsille, ikääntyneille sekä vammaisille.

Alatavoitteet saavuttamista mitataan muun muassa fyysisen tai seksuaalisen häirinnän kohteeksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutuneiden 8.- ja 9.-luokkalaisten koululaisten määrällä. Eriteltäviä tietoja ovat sukupuoli, ikä, vammaisuus ja tapahtumapaikka.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi julkaisemassa Kouluterveyskyselyssä kysytään nimenomaan 8.–9.-luokkalaisten kokemuksista muun muassa seksuaalisesta häirinnästä. Nykyisen indikaattorin edellyttämien eriteltyjen tietojen lisäksi Kouluterveyskysely tarjoaa tietoa myös muun muassa ulkomaalaisen taustan ja sukupuolivähemmistöjen osalta. Tietoja on saatavilla myös 4.–5.-luokkalaisten, lukiolaisten ja ammattikoululaisten kokemuksista. Näitä tietoja olisi tärkeä hyödyntää myös kestävän kehityksen seurannassa. Vuonna

2019 julkaistun Kouluterveyskyselyn mukaan seksuaalista häirintää koetaan etenkin puhelimessa ja netissä. Julkisilla paikoilla häirintä oli vähäisempää.

Koululaisten lisäksi tavoitteen seurantaan olisi hyvä ottaa myös eri väestöryhmiin kuuluvien aikuisten kokemukset fyysisestä tai seksuaalisesta häirinnästä. Vuoden 2017 tasa-arvobarometrin mukaan seksuaalista häirintää kahden viime vuoden aikana oli kokenut 39 prosenttia naisista ja 17 prosenttia miehistä. Seksuaalinen häirintä kohdistui erityisesti alle 35-vuotiaisiin naisiin, joista häirintää oli kokenut yli puolet. Tasa-arvobarometrin aineistosta tehdyn tilastollisen analyysin perusteella naissukupuoli, nuori ikä, vähemmistöön kuuluminen ja pienituloisuus lisäsivät merkittäväällä tavalla häirinnän kasautumisen riskiä. Nuori ikä on etenkin naisille merkittävä seksuaalisen häirinnän riskitekijä. (STM, 2018)

TAVOITE 16. Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla

Alatavoite 16.1: Vähentää merkittävästi kaikkia väkivallan muotoja ja niihin liittyviä kuolemantapauksia kaikkialla.

Nykyisten fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista väkivaltaa kohdanneiden määrää kuvaavien indikaattorien lisäksi tämän tavoitteen seurantaan on hyvä lisätä viharikostilastot. Viharikoksella tarkoitetaan yleisesti henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehtyä rikosta, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntapaa, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan. Viharikoksia luonnehditaan usein syrjinnän äärimmäiseksi muodoksi. Yhteistä syrjinnällä ja viharikoksella on teon syrjivä motiivi.

Poliisi on seurannut viharikosten kehitystä Suomessa vuosittain julkaistavan viharikosselvityksen avulla. Viharikoksissa on nähtävissä eroja muun muassa sukupuolen mukaan tarkasteltuna. Vuoden 2017 viharikostilastossa korostuvat miesten kohdalla pahoinpitelyt

ja naisilla puolestaan kunnianloukkaukset. Seksuaalisen suuntautuneisuuden perusteella kirjatuihin viharikosepäilyisiin myös miehillä oli eniten kunnianloukkauksia. Miehillä tapaukset painottuivat nuoriin, kun taas naisilla vähän vanhempien ikäryhmään. (Rauta, 2018)

Alatavoite 16.b: Edistää ja panna täytäntöön syrjinnän vastaisia lakeja ja kestävän kehityksen käytäntöjä.

Tavoitteen toteutumista mitataan omakohtaista syrjintää tai häirintää kokeneiden määrällä. Vastaava indikaattori on myös alatavoitteen 10.3 kohdalla.

Tietolähteeksi indikaattorille sopii FRA:n julkaisema Fundamental Rights Survey ja sen kansallinen osuus vammaisten henkilöiden, arabiankielisten, ruotsinkielisten ja venäjänkielisten kokemuksista syrjinnästä. (Ks. alatavoite 10.3.)

Suosituks

- Syrjinnän seuranta on kytkettävä nykyistä vahvemmin osaksi YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden seurantaan. Syrjintänäkökulma tukee ohjelman läpileikkaavaa ”ketään ei jätetä jälkeen” -periaatetta (Leave no one behind) huomioimalla etenkin syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tilanteen tavoitteiden suhteen.
- Syrjinnän seurantaan varten tarvitaan kestävän kehityksen seurantajärjestelmään lisää indikaattoreita, jotka pureutuvat nimenomaan syrjintään tai tekevät siihen liittyviä ilmiöitä näkyväksi. Tämä tarkoittaa sekä nykyisten indikaattoreiden tarkastelua ja olemassa olevan tiedon erittelyä etenkin syrjinnän vaarassa olevien ryhmien osalta että kokonaan uusien indikaattorien määrittelyä syrjinnän näkökulmasta.
- Syrjinnän osalta tarvitaan kestävän kehityksen tavoitteiden seurantaan uusia tietolähteitä, koska tällä hetkellä tietoa on lähinnä pistemäisesti, eikä vertailukelpoista pidemmän aikavälin seurantatietoa ole saatavilla.
- Tiedonkeruun kehittämiseksi on hyvä käynnistää erillinen hanke, jossa seurantatiedon tarpeita arvioitaisiin ”ketään ei jätetä jälkeen” -periaatteen mukaisesti eri väestöryhmien osalta. Hankkeessa voitaisiin kehittää myös tapoja arvioida sitä, mitkä ryhmät ovat kussakin asiassa sellaisessa syrjinnän vaarassa tai riskissä jäädä kehityksestä jälkeen, että tietoa pitäisi disaggregoida kyseisten ryhmien osalta.
- Perusoikeusbarometri tukee kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisen tarkastelua syrjinnän ja perusoikeuksien osalta kattavasti. Vuonna 2019 ensimmäisen kerran toteutettu perusoikeusbarometri pitäisi jatkossa tehdä toistuvasti, jotta saataisiin vertailukelpoista seurantatietoa pitkältä aikaväliltä.

Lähteet

Amisbarometri.

<http://www.amisbarometri.fi/>

A set of proposed indicators for the LGBTI inclusion index (2018) The World Bank, UNDP.

<http://documents.worldbank.org/curated/en/608921536847788293/pdf/129913-WP-UNDP-Indicators-for-the-LGBTI-Inclusion-Index.pdf>

Fundamental Rights Survey, European Union Agency for Fundamental Rights.

<https://fra.europa.eu/en/project/2015/fundamental-rights-survey>

Gender Equality Index 2019: Finland, European Institute for Gender Equality.

<https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2019-finland>

Government Report on the 2030 Agenda for Sustainable Development. Sustainable Development in Finland – Long-term, Coherent and Inclusive Action, Prime Minister's Office Publications 11/2017.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79455/VNK_J1117_Government_Report_2030Agenda_KANSILLA_netti.pdf?sequence=1

Helsingin tila ja kehitys 2019.

https://tilajakehitys.hel.fi/alueellinen_eriytyminen

Ihmisoikeuskasvatus- ja koulutus

Suomessa (2014) Ihmisoikeuskeskus.

<https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut2/ihmisoikeuskeskuksen-selvitykset/ihmisoikeuskasvatus-ja-koulutus/>

Implementing the Sustainable Development Goals in the EU: a matter of human and fundamental rights (2019) European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Luxembourg: Publications Office of the European Union.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-fundamental-rights-report-2019-focus_en.pdf

Kestävän kehityksen indikaattorit, valtioneuvoston kanslia.

<https://kestavakehitys.fi/kestavan-kehityksen-indikaattorit>

Kestävän kehityksen YK-indikaattorit kuvioida ja taulukoina, Tilastokeskus.

<https://www.stat.fi/tup/kestavan-kehityksen-yk-indikaattorit-agenda2030-kuviot-ja-tilauknot.html>

Kouluterveyskysely, Terveystietokeskus ja Hyvinvoinnin laitos.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

Leaving No One Behind, An UNSDG Operational Guide for UN Country Teams (2019) Interim Draft, United Nations Sustainable Development Group.

<https://unsdg.un.org/sites/default/files/Interim-Draft-Operational-Guide-on-LNOB-for-UNCTs.pdf>

Mannila, Simo (2019) Syrjinnän seurannan kansalliset tietolähteet, Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2019:35. Helsinki.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161777/OM_2019_35_Syrjinnän_kansalliset_tietolähteet.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nuorisobarometri, valtion nuorisoneuvosto.

<https://tietoaanurista.fi/nuorisobarometri/>

Perusoikeusbarometri-tutkimushanke, oikeusministeriö.

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM040:00/2018>

POLKU2030 – Suomen kestävän kehityksen politiikan arviointi, valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 23/2019.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161458/23_2019_POLKU2030_19_3_.pdf

Rauta, J. (2019) Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2018, Poliisiammattikorkeakoulu.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019102935508>

Tasa-arvobarometri 2017, sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3932-5>

Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development (2015) YK:n

yleiskokouksen päätöslauselma 25. syyskuuta 2015., A/RES/70/1 (epävirallinen suomennos).

https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/Agenda2030_epävirallinen+suomennos.pdf/707fe444-6540-49d6-86a3-fd6bee1cf345/Agenda2030_epävirallinen+suomennos.pdf

Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi

Suomessa, FinMonik-tutkimus 2018–2018, Terveystietokeskus ja Hyvinvoinnin laitos, raportti 1/2020.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-034-1>

Ulkomaalaistaustaisuus vaikutti erityisesti toisen asteen läpäisyyn, Tilastokeskus 2018.

http://tilastokeskus.fi/til/opku/2018/opku_2018-03-14_tie_001_fi.html

”Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä”, selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin, oikeusministeriön julkaisu 7/2016.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-496-9>

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta.

Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti (2017).

<https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/3934867/Valtioneuvoston+selonteko+kestävän+kehityksen+globaalista+toimintaohjelmasta+Agenda2030sta.pdf/de836a92-3f21-4195-831b-b6569e55aa2f>

Vammaisfoorumin ja Ihmisoikeuskeskuksen kyselyn tuloksia, Vammaisfoorumi 2019.

<https://vammaisfoorumi.fi/wp-content/uploads/2019/09/RAPORTTI-Esteettömyys-ja-saavutettavuus.pdf>

Vipunen, Opetushallituksen tilastopalvelu.

<https://vipunen.fi/fi-fi>

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISBN xxx-xxx-xxx-xxx-x (PDF)

Syrjintä Suomessa -Policy Brief kokoaa yhteen viimeisintä tutkimustietoa syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Kukin Policy Brief -sarjan osa keskittyy tarkastelemaan yhtä ajankohtaista teemaa ja tarjoaa siihen liittyviä politiikkasuosituksia. Oikeusministeriön julkaisema sarja on suunnattu erityisesti päättäjille, poliitikoille, toimittajille, virkamiehille ja muille asiantuntijoille.

Tähän mennessä julkaistut
Syrjintä Suomessa -Policy Briefit:

- 1 Häirintä on syrjintää (2018)**
- 2 Moniperusteinen syrjintä olisi tunnistettava paremmin (2019)**
- 3 YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ja syrjinnän seuranta (2020)**

Syrjintä Suomessa -Policy Briefit löydät osoitteesta syrjintatieto.fi.
Myös ruotsiksi, englanniksi ja esteettömänä versiona.